

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

Оксана ЖИЛІНСЬКА

3 травня 2026 р.

ВИСНОВОК

**Київського національного університету імені Тараса Шевченка
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Деркач Олени Олександрівни:**

**«Становлення міжнародно-правового регулювання використання
штучного інтелекту у військових цілях»
за спеціальністю 293 «Міжнародне право»**

Витяг

з протоколу № 7 засідання кафедри міжнародного права Навчально-
наукового інституту міжнародних відносин
від «12» травня 2026 року

Присутні: Головуючий на засіданні зав. кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин, доктор юридичних наук, професор Всеволод МИЦИК; доктор юридичних наук, професор Сергій БІЛОЦЬКИЙ, доктор юридичних наук, професор Марина МЕДВЕДЄВА; доктор юридичних наук, професор Ольга БУТКЕВИЧ, доктор юридичних наук, професор Олександр ГРИГОРОВ, кандидат юридичних наук, доцент Ігор ЗАБАРА; кандидат юридичних наук, доцент Роман ЄДЕЛЄВ, кандидат юридичних наук, доцент Ольга ПОЄДИНОК, кандидат юридичних наук, доцент Захар ТРОПІН, кандидат юридичних наук, доцент Антон КОРИНЕВИЧ, кандидат юридичних наук, доцент Альбіна БАСИСТА, кандидат юридичних наук, асистент Олександр ШЕВЧУК, аспірант Мануель АЙРАПЕТОВ, аспірант Олена ДЕРКАЧ.

Запрошені: кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного приватного права Богдан КРИВРОАПОВ, кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного бізнесу Марина Хмара

Серед присутніх 5 докторів юридичних наук, 7 кандидатів юридичних наук – фахівці зі спеціальності, з якої виконувалась дисертація. Засідання кафедри проводиться в змішаному форматі. Онлайн присутні Ольга БУТКЕВИЧ, Олександр ГРИГОРОВ, Роман ЄДЕЛЄВ, Захар ТРОПІН, Антон КОРИНЕВИЧ, Ольга ПОЄДИНОК

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспірантки кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Деркач Олени Олександрівни, на тему: «Становлення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях», поданого на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Науковий керівник - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Забара Ігор Миколайович

Дисертація виконувалась на кафедрі міжнародного права Навчально-наукового інституту імені Тараса Шевченка. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол №6 від 26 грудня 2023 року).

Виступили:

Здобувачка Деркач Олена Олександрівна представила презентацію за основними положеннями дисертації «Становлення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Слайд 1. Представлене дисертаційне дослідження присвячене становленню міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях. У роботі штучний інтелект розглядається не лише як технологічне явище, а як новий об'єкт міжнародно-правового осмислення, що поступово формує окремий напрям правового регулювання у сфері міжнародної безпеки, міжнародного гуманітарного права, відповідальності держав та контролю над новітніми військовими технологіями.

Слайд 2. Висвітлено актуальність дослідження. Дослідження спрямоване на визначення міжнародно-правових засад становлення регулювання військового ШІ.

Слайд 3. Обґрунтування формулювання теми дисертаційного дослідження. Назва теми відображає перехід від фрагментарного регулювання військового ШІ до формування багаторівневої міжнародно-правової архітектури його врядування.

Слайд 4. Висвітлено мету дослідження.

Слайд 5-10. Розкрито наукову новизну проведеного дослідження. Аргументовано представлено наукові положення, які виносяться на захист, зокрема щодо наукових положень, які сформовані вперше у вітчизняній науці міжнародного права, які дістали подальшого розвитку і які було удосконалено. Відображено теоретичне і практичне значення одержаних результатів.

Слайд 11-14. Наведені висновки, що на сучасному етапі (2017-2026р.р.) етичні принципи, рекомендації, декларації та технічні стандарти поступово трансформуються у регіональні правові режими, процедурні вимоги та міжнародні доктринальні підходи. Обґрунтовано, що майбутній міжнародно-правовий режим військового ІІІ має формуватися як багаторівнева система. Вона повинна поєднувати чинне міжнародне право, акти м'якого права, регіональні моделі, союзницькі стандарти, технічні процедури, міжнародний нагляд і пропозиції щодо правової експертизи, людського контролю, аудиту, простежуваності та управління ризиками. Такий підхід дозволяє не замінювати чинне міжнародне право, а процедурно посилювати його застосування до новітніх військових технологій

Після закінчення презентації Олени ДЕРКАЧ присутні на захисті фахівці поставили наступні питання:

Доктор юридичних наук, професор Всеволод МИЦИК: У який спосіб чинне міжнародне право може застосовуватися до військових систем штучного інтелекту, якщо спеціального універсального договору щодо військового ІІІ ще не прийнято?

Деркач Олена:

Чинне міжнародне право продовжує застосовуватися до військових систем штучного інтелекту незалежно від того, чи існує спеціальний універсальний договір, присвячений саме військовому ІІІ. Відсутність такого договору не означає існування правового вакууму, оскільки використання будь-яких засобів і методів ведення війни підпорядковується загальним і спеціальним нормам міжнародного права.

Насамперед застосовними залишаються норми Статуту Організації Об'єднаних Націй щодо заборони погрози силою або її застосування, правила міжнародного гуманітарного права, норми міжнародного права прав людини, положення про міжнародно-правову відповідальність держав, а також режими міжнародної безпеки і контролю над озброєннями. Штучний інтелект не змінює юридичної природи цих зобов'язань, але ускладнює механізм їх практичної реалізації.

Ключова проблема полягає не у відсутності права як такого, а у потребі процедурної конкретизації чинних норм щодо алгоритмічних, автономних і складних технічних систем. Якщо система ІІІ застосовується у військовому контексті, вона повинна оцінюватися з погляду принципів розрізнення,

пропорційності, запобіжних заходів під час нападу, військової необхідності, гуманності, заборони невибіркових атак і відповідальності за неправомірні наслідки. Ці принципи залишаються обов'язковими незалежно від того, чи рішення приймається людиною безпосередньо, чи підтримується алгоритмічною системою.

Особливого значення набуває правова експертиза нових засобів і методів ведення війни. У контексті систем військового ІІІ така експертиза не може бути формальною або разовою. Вона має охоплювати проектування, розроблення, навчання, тестування, верифікацію, валідацію, прийняття на озброєння, практичне застосування, оновлення та виведення системи з експлуатації. Саме життєвий цикл системи стає необхідною правовою рамкою для оцінки її відповідності міжнародному праву.

Крім того, чинне міжнародне право потребує процедурного посилення через вимоги належного людського контролю, аудиту, простежуваності, документування, управління ризиками, технічної надійності та підзвітності. Такі процедури не замінюють міжнародне гуманітарне право, але забезпечують умови його реального застосування до військових технологій, які функціонують на основі даних і алгоритмічної обробки інформації.

Отже, військовий ІІІ не перебуває поза міжнародним правом. Його регулювання формується як процес адаптації та конкретизації чинних норм через політичні декларації, акти м'якого права, регіональні моделі, союзницькі стандарти, технічні процедури та універсальні доктринальні підходи. Саме це і становить зміст поступового становлення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях.

Доктор юридичних наук, професор Сергій БІЛОЦЬКИЙ : Яке значення для дисертації мають REAIM та Організація Об'єднаних Націй у формуванні міжнародно-правового регулювання військового ІІІ?

Олена ДЕРКАЧ: REAIM та Організація Об'єднаних Націй мають принципове значення для дисертаційного дослідження, оскільки саме через ці формати простежується перехід від фрагментарного обговорення автономних систем озброєнь до ширшого міжнародного осмислення військового ІІІ як окремого домену правового регулювання.

REAIM у роботі розглянуто не лише як конференційний або політичний формат, а як проміжне нормативне середовище. Його значення полягає в тому, що він розширив предмет міжнародної дискусії. Якщо раніше увага переважно зосереджувалася на летальних автономних системах озброєнь, то в межах REAIM військовий ІІІ почав розглядатися ширше: як сукупність систем підтримки прийняття рішень, алгоритмічної розвідки, кібероперацій, автономних платформ, генеративного ІІІ, систем управління даними та цифрових інструментів військового планування.

У цьому сенсі REAIM виконує функцію політико-експертного простору, де поступово формуються первинні засади відповідального використання ІІІ у

військовій сфері. Йдеться про такі вимоги, як відповідальність людини, належний людський контроль, підзвітність, надійність, передбачуваність, управління ризиками, прозорість процедур, міжнародна співпраця та необхідність правової оцінки систем протягом їх життєвого циклу.

Організація Об'єднаних Націй має інше, універсальне значення. Саме ООН переводить проблему військового ІІІ з рівня політико-експертного обговорення на рівень міжнародного миру, безпеки та універсального міжнародно-правового дискурсу. У дисертації обґрунтовано, що резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 79/239 має доктринальне значення, оскільки фіксує три ключові положення: військовий ІІІ не перебуває поза міжнародним правом; правова оцінка таких систем має охоплювати весь життєвий цикл; відповідальне використання потребує людського контролю, підзвітності, надійності, управління ризиками та міжнародної співпраці.

Важливо, що ні REAIM, ні ООН самі по собі ще не створюють завершеного юридично обов'язкового режиму. Проте вони формують нормативну основу для його майбутнього розвитку. REAIM забезпечує експертне, політичне і практико-орієнтоване наповнення, тоді як ООН надає цим підходам універсальний рівень легітимації.

Отже, у дисертації REAIM та ООН розглядаються як два взаємопов'язані рівні становлення міжнародно-правового регулювання військового ІІІ: REAIM формує проміжне нормативне середовище відповідального використання, а ООН закладає універсальні доктринальні основи майбутнього правового режиму.

Аспірант Мануель АЙРАПЕТОВ: Чи можна вважати багаторівневу модель міжнародно-правового регулювання військового ІІІ авторським науковим результатом?

Олена ДЕРКАЧ: Багаторівнева модель міжнародно-правового регулювання військового ІІІ, запропонована у дисертаційному дослідженні, може розглядатися як авторський науковий результат, оскільки вона не зводиться до простого опису наявних міжнародних документів, а систематизує їх у цілісну правову конструкцію.

Її авторський характер полягає у тому, що в роботі поєднано декілька рівнів регулювання, які в сучасній доктрині часто аналізуються окремо. Йдеться про чинні норми міжнародного права, акти м'якого права, регіональні моделі, союзницькі стандарти, національні підходи, технічні процедури, інституційний нагляд і практику міжнародних організацій. У дисертації ці елементи розглянуто не як розрізнені джерела, а як взаємопов'язані складові майбутнього міжнародно-правового режиму військового ІІІ.

Наукова новизна моделі полягає також у визначенні спільного нормативного ядра такого режиму.

Окреме значення має включення до моделі життєвого циклу системи. У роботі обґрунтовано, що правова оцінка військового ІІІ не може обмежуватися моментом його застосування. Вона має охоплювати проектування, розроблення,

навчання, тестування, правову експертизу, прийняття на озброєння, експлуатацію, оновлення та виведення з використання. Такий підхід дозволяє забезпечити не лише реактивну відповідальність після порушення, а й превентивний правовий контроль.

Водночас модель спирається на чинне міжнародне право і не підмінює його новою штучною конструкцією. Її призначення полягає у процедурному посиленні наявних міжнародно-правових норм щодо новітніх військових технологій. Саме тому авторський внесок полягає не у вигадуванні нової системи поза міжнародним правом, а в обґрунтуванні способу, у який чинне міжнародне право може бути застосоване до складних алгоритмічних військових систем.

Таким чином, багаторівнева модель міжнародно-правового врядування військового ІІІ є авторським науковим результатом, оскільки вона систематизує різні рівні правового регулювання, визначає їх функціональний зв'язок, виокремлює спільне нормативне ядро та пропонує методологічну основу для подальшого розвитку міжнародно-правового режиму відповідального використання штучного інтелекту у військових цілях.

Після відповідей на запитання виступили:

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент Ігор ЗАБАРА

Ігор ЗАБАРА: Олена ДЕРКАЧ успішно виконала індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план, дисертацію на тему «Становлення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях» завершено і підготовлено до захисту.

Здобувачка здійснила глибокий і фаховий аналіз обраної теми, що свідчить про її ґрунтовну обізнаність із проблематикою міжнародного права, міжнародного гуманітарного права, права міжнародної безпеки, міжнародно-правового регулювання новітніх технологій та відповідального використання штучного інтелекту у військовій сфері.

Варто відзначити, що дисертаційна робота Олени ДЕРКАЧ є однією з перших у вітчизняній науці міжнародного права комплексних наукових праць, у якій проведено дослідження становлення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях.

Наукова новизна результатів визначена й обґрунтована у вступі та висновках до дисертаційної роботи. Усі основні наукові результати дослідження, що виносяться на захист, отримані дисертанткою особисто та є її власним науковим здобутком.

Результати дисертаційного дослідження мають теоретичне і практичне значення та можуть бути використані у науково-дослідній діяльності, правотворчості, правозастосовній практиці, освітньому процесі, а також у сфері міжнародного співробітництва з питань відповідального використання штучного інтелекту у військовій сфері.

Робота над дисертаційним дослідженням виконувалась згідно з планом. Усі поради і рекомендації наукового керівника були враховані здобувачкою при підготовці остаточного варіанта дисертації.

Основні наукові результати дисертації висвітлені у наукових публікаціях здобувачки.

Таким чином, можна констатувати, що дисертація Олени ДЕРКАЧ є самостійним комплексним дослідженням, що пропонує розв'язання актуального наукового завдання у сфері міжнародного права. Її положення і результати становлять оригінальний внесок у вітчизняну доктрину міжнародного права та оприлюднені у відповідній кількості публікацій.

У цілому дисертація відповідає вимогам, що висуваються до цього виду наукових робіт, виконана на високому фаховому рівні, а її авторка, Олена ДЕРКАЧ, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 293 «Міжнародне право».

Рецензенти дисертаційної роботи, які наголосили на позитивних аспектах дослідження та висловили свої побажання та зауваження:

Кандидат юридичних наук, доцент Богдан КРИВОЛАПОВ. Представлена дисертаційна робота присвячена актуальній і складній проблематиці становлення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях. Обрана тема має безпосереднє значення для сучасної науки міжнародного права, оскільки використання штучного інтелекту у військовій сфері дедалі більше впливає на міжнародну безпеку, застосування сили, дотримання міжнародного гуманітарного права, захист цивільного населення, відповідальність держав і контроль над новітніми військовими технологіями.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що чинне міжнародне право залишається застосовним до військового використання штучного інтелекту, однак потребує належного процедурного забезпечення. Норми Статуту ООН, міжнародного гуманітарного права, міжнародного права прав людини, міжнародної відповідальності та режимів міжнародної безпеки не втрачають сили, але їх практична реалізація ускладнюється автономністю систем, непрозорістю алгоритмів, залежністю від даних, швидкістю прийняття рішень, участю приватного сектору та складністю визначення належного рівня людського контролю.

Серед беззаперечних переваг дисертації слід відзначити її концептуальну цілісність та системний характер. Авторка не обмежується описом окремих документів або політичних декларацій, а послідовно досліджує становлення міжнародно-правового регулювання військового ШІ як багаторівневий процес, у якому поєднуються чинні норми міжнародного права, акти м'якого права, регіональні моделі, союзницькі стандарти, технічні процедури та універсальні доктринальні підходи.

Важливим науковим результатом є обґрунтування того, що військовий ІІІ не перебуває поза міжнародним правом. Навпаки, його використання має оцінюватися через чинні міжнародно-правові зобов'язання держав, зокрема щодо правомірності застосування сили, дотримання принципів міжнародного гуманітарного права, забезпечення правової експертизи нових засобів і методів ведення війни, встановлення належного людського контролю, підзвітності та можливості притягнення до відповідальності.

Особливу наукову цінність становить запропонована авторкою багаторівнева модель міжнародно-правового врядування військового ІІІ. Зазначена модель дозволяє систематизувати універсальні, регіональні, союзницькі, національні, процедурні та технічні елементи регулювання. Такий підхід є методологічно продуктивним, оскільки дозволяє перейти від фрагментарного аналізу окремих документів до комплексного бачення майбутнього міжнародно-правового режиму відповідального використання штучного інтелекту у військовій сфері.

До сильних сторін дисертації слід також віднести визначення спільного нормативного ядра майбутнього режиму військового ІІІ. Авторка обґрунтовує, що до такого ядра належать законність, правова експертиза, належний людський контроль, аудит, і можливість встановлення відповідальності. Саме ці елементи забезпечують перехід від загальних принципів відповідального ІІІ до конкретних процедур міжнародно-правового контролю.

Окремо слід відзначити аналіз процесу REAIM та діяльності Організації Об'єднаних Націй. У роботі переконливо доведено, що REAIM виконує функцію проміжного нормативного середовища, у межах якого військовий ІІІ розглядається не лише через проблему летальних автономних систем озброєнь, а як ширший військовий домен. Водночас Організація Об'єднаних Націй розглядається як універсальний рівень формування доктринальних засад майбутнього правового режиму військового ІІІ.

Важливим елементом дослідження є аналіз життєвого циклу систем військового ІІІ. Авторка обґрунтовує, що правова оцінка таких систем має здійснюватися не лише в момент їх застосування, а на всіх етапах: проєктування, розроблення, навчання, тестування, правової експертизи, прийняття на озброєння, експлуатації, оновлення та виведення з використання. Такий підхід має істотне практичне значення для забезпечення відповідності військового ІІІ вимогам міжнародного права.

Разом із тим окремі положення роботи мають дискусійний характер, що не знижує її наукової цінності, а навпаки підтверджує складність і новизну обраної проблематики. Зокрема, подальшого розвитку можуть потребувати питання юридичного змісту належного людського контролю, меж відповідальності держави за використання систем із високим рівнем автономності, а також співвідношення технічних стандартів і юридично обов'язкових норм у майбутньому міжнародно-правовому режимі військового ІІІ.

У цілому дисертаційна робота справляє враження завершеного, концептуально цілісного та науково новаторського дослідження. Авторка

демонструє високий рівень наукової культури, глибоке розуміння сучасних тенденцій розвитку міжнародного права та здатність до формування власних доктринальних підходів. Вважаю, що дисертаційне дослідження відповідає встановленим вимогам, а його результати можуть бути рекомендовані до подальшого захисту, наукового обговорення і розвитку.

Кандидат економічних наук, доцент Марина ХМАРА:

Дисертаційне дослідження присвячене комплексному аналізу становлення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях, що є одним із найбільш актуальних і водночас складних напрямів сучасної міжнародно-правової науки. Обрана тема характеризується високим рівнем актуальності як у теоретичному, так і у практичному вимірах, оскільки сучасні військові технології дедалі більше залежать від алгоритмічних систем, автономних функцій, цифрової інфраструктури, обробки великих масивів даних та систем підтримки прийняття рішень.

Робота вирізняється чітко сформульованою дослідницькою логікою та прагненням авторки відійти від суто описового підходу до аналізу окремих міжнародних документів. Замість цього запропоновано системне осмислення військового ІІІ як об'єкта міжнародно-правового врегулювання, що потребує поєднання чинних норм міжнародного права, актів м'якого права, регіональних моделей, союзницьких стандартів, технічних процедур і механізмів інституційного контролю.

Важливим науковим результатом є обґрунтування того, що міжнародно-правове регулювання військового ІІІ формується поступово і не може бути зведене до одного міжнародного договору або окремої політичної декларації. Авторка показує, що становлення такого регулювання відбувається через взаємодію національних стратегій, регіональних актів, союзницьких документів, технічних стандартів, політичних декларацій, документів REAIM та підходів Організації Об'єднаних Націй.

Ключовим аспектом дисертаційного дослідження є виокремлення спільного нормативного підґрунтя майбутнього режиму регулювання військового ІІІ. Авторка аргументовано включає до нього принципи законності, належного людського контролю, правової експертизи, аудиту, простежуваності, верифікації, валідації, управління ризиками, підзвітності та відповідальності. Такий підхід забезпечує можливість систематизувати міжнародні й регіональні ініціативи навколо конкретних юридичних механізмів і практичних вимог, а не обмежуватися лише загальними етичними засадами.

Окремої уваги заслуговує проведений аналіз регіональних і союзницьких моделей регулювання військового ІІІ. У роботі систематизовано американський, європейський, далекосхідний і натівський підходи, що дає можливість виявити як їх відмінності, так і спільні елементи. Такий порівняльний аналіз має важливе значення для розуміння того, як саме формується майбутня міжнародно-правова архітектура у сфері військового використання штучного інтелекту.

Важливим є також розкриття ролі REAIM як політико-експертного середовища, у межах якого відбувається поступове вироблення підходів до відповідального використання ІІІ у військовій сфері. Позитивним є те, що авторка не обмежує аналіз REAIM виключно питанням летальних автономних систем озброєнь, а розглядає його ширше, як платформу для осмислення всього військового домену ІІІ, включаючи підтримку прийняття рішень, алгоритмічну розвідку, автономні платформи, кібероперації, генеративний ІІІ та управління даними.

Практична значущість роботи полягає у тому, що її висновки можуть бути використані для підготовки національних позицій України в межах ООН, REAIM, НАТО, CCW та інших міжнародних форматів, а також для розвитку підходів до правової експертизи систем військового ІІІ, оцінки ризиків, визначення належного людського контролю, аудиту, простежуваності та підзвітності.

До дискусійних аспектів роботи можна віднести широту охоплення предмета дослідження, що, з одного боку, є перевагою, а з іншого відкриває можливості для подальшого поглиблення окремих напрямів. Зокрема, перспективним видається подальший розвиток питань відповідальності за алгоритмічні помилки, стандартизації технічного аудиту, правового статусу військових систем підтримки прийняття рішень та участі приватного сектору у створенні технологій військового призначення.

Загалом дисертаційне дослідження характеризується високим рівнем наукової новизни, логічною послідовністю викладу матеріалу та чіткістю авторської позиції. Робота формує новий концептуальний погляд на проблематику військового ІІІ як об'єкта міжнародно-правового регулювання і створює підґрунтя для подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

Вважаю, що представлене дослідження є самостійною, завершеною науковою працею, яка відповідає встановленим вимогам, а її положення можуть бути рекомендовані до подальшого обговорення на етапі захисту.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Олени ДЕРКАЧ на тему: «Становлення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Обґрунтування вибору теми дисертаційного дослідження, присвяченого становленню міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях, базується на поєднанні фундаментальних трансформацій сучасного міжнародного права, практичних викликів, зумовлених розвитком новітніх військових технологій, а також наявності концептуальних і процедурних прогалин у міжнародно-правовому осмисленні військового ІІІ.

Передусім актуальність обраної теми визначається тим, що штучний інтелект поступово переходить із площини загального технологічного розвитку до сфери військового планування, оборонної модернізації, розвідки, кібербезпеки, автономних систем, підтримки прийняття рішень і стратегічної стабільності. Його використання у військовій сфері створює якісно нову ситуацію для міжнародного права, оскільки алгоритмічні системи можуть впливати не лише на технічну ефективність військових операцій, а й на правомірність застосування сили, дотримання міжнародного гуманітарного права, захист цивільного населення, відповідальність держав і контроль над озброєннями.

Особливість проблематики полягає в тому, що чинне міжнародне право не втрачає застосовності до військового використання штучного інтелекту, однак потребує нових процедурних форм реалізації. Норми Статуту ООН, міжнародного гуманітарного права, міжнародного права прав людини, міжнародної відповідальності та режимів міжнародної безпеки залишаються чинними, проте їх практичне застосування ускладнюється автономністю, непрозорістю алгоритмів, залежністю систем від даних, швидкістю прийняття рішень, участю приватного сектору та складністю визначення належного рівня людського контролю.

Становлення міжнародно-правового регулювання військового ШІ відбувається не одномоментно і не через один універсальний договір. Воно формується через поєднання національних стратегій, регіональних підходів, союзницьких стандартів, актів м'якого права, політичних декларацій, технічних стандартів, позицій міжнародних організацій і доктринальних напрацювань. Саме тому дослідження цієї теми потребує системного підходу, який дозволяє простежити перехід від загального становлення інституту штучного інтелекту в міжнародному праві до формування спеціальних моделей його військового регулювання, а далі до перших універсальних доктринальних закріплень на рівні REAIM та Організації Об'єднаних Націй.

Суттєвим фактором, який обумовив вибір теми дослідження, є фрагментарність сучасних міжнародно-правових підходів до військового ШІ. У науковій літературі питання штучного інтелекту розглядається у контексті прав людини, цифрового врядування, етики, міжнародної безпеки, автономної зброї та відповідальності держав. Водночас комплексне дослідження військового штучного інтелекту як окремого напрямку становлення міжнародно-правового регулювання потребує подальшого розвитку. Особливої уваги потребують регіональні та національно-союзницькі моделі правового оформлення військового ШІ, а також перехід від таких моделей до універсальних міжнародних підходів, закріплених у процесі REAIM і резолюціях Генеральної Асамблеї ООН.

Важливим елементом обґрунтування теми є необхідність визначення спільного нормативного ядра майбутнього міжнародно-правового режиму військового ШІ. До такого ядра належать вимоги законності, підзвітності, належного людського контролю, верифікації, валідації, аудиту, простежуваності,

управління ризиками та правової експертизи протягом життєвого циклу системи. Саме ці елементи забезпечують можливість переходу від загальних політичних декларацій до практичних процедур правового контролю.

Окремого значення набуває питання життєвого циклу систем військового ІІІ. Умови розроблення, навчання, тестування, оновлення, прийняття на озброєння та використання таких систем безпосередньо впливають на їх відповідність міжнародному праву. Тому правова оцінка військового ІІІ не може бути обмежена моментом його бойового застосування. Вона має охоплювати весь процес створення і функціонування системи, включаючи її технічну надійність, якість даних, можливість аудиту, контрольованість, передбачуваність і підзвітність.

Додатковим аргументом на користь вибору теми є розвиток міжнародних політико-правових і доктринальних ініціатив. Процес REAIM сформував середовище для вироблення засад відповідального використання ІІІ у військовій сфері, а Організація Об'єднаних Націй поступово переводить ці підходи на універсальний рівень міжнародного миру і безпеки. У цьому аспекті дисертація має значення для осмислення переходу від м'якого права та політичних декларацій до майбутнього міжнародно-правового режиму військового ІІІ.

Обрана тема має значний прикладний потенціал. Результати дослідження можуть бути використані у процесі формування національних позицій України щодо відповідального використання військового ІІІ, здійснення правової експертизи нових військових технологій, підготовки доктринальних документів і навчальних матеріалів у сфері міжнародного права, міжнародного гуманітарного права, міжнародної безпеки та права новітніх технологій.

Важливо підкреслити, що дослідження не обмежується констатацією наявних норм і документів. Його спрямовано на визначення закономірностей становлення міжнародно-правового регулювання військового ІІІ, виокремлення спільного нормативного ядра такого регулювання та формування пропозицій щодо його подальшого розвитку.

Таким чином, вибір теми дисертаційного дослідження обумовлений трансформацією характеру сучасних військових технологій, фрагментарністю наявних міжнародно-правових підходів, потребою у процедурному посиленні чинного міжнародного права, розвитком міжнародних доктринальних ініціатив і високою практичною значущістю проблематики для України та міжнародного співтовариства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної тематики Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, зокрема у контексті досліджень, спрямованих на розвиток сучасного міжнародного права, міжнародного гуманітарного права, права міжнародної безпеки та міжнародно-правового регулювання новітніх технологій. Тематика роботи корелює з пріоритетними напрямками наукових досліджень кафедри міжнародного права,

що охоплюють питання відповідального використання новітніх військових технологій, правової експертизи засобів і методів ведення війни, відповідальності держав та вдосконалення міжнародно-правових механізмів регулювання у сфері безпеки.

Результати дослідження пов'язані з сучасним науковим і практичним дискурсом щодо відповідального використання штучного інтелекту у військовій сфері, міжнародної безпеки, дотримання міжнародного гуманітарного права та розвитку правових механізмів контролю над новітніми військовими технологіями. Основні положення дисертації можуть бути використані у наукових семінарах, конференціях, навчально-методичних заходах та експертних обговореннях із питань міжнародного права, міжнародної безпеки та правового регулювання штучного інтелекту.

Мета і завдання дослідження Мета дослідження полягає у формуванні комплексного науково-правового підходу до становлення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військовій сфері. Такий підхід формується на основі аналізу становлення інституту штучного інтелекту в міжнародному праві, національних, регіональних і союзницьких моделей регулювання військового ІІІ, а також доктринальних підходів REAIM та Організації Об'єднаних Націй. Це дозволяє визначити інституційні й нормативні особливості такого регулювання, його спільне нормативне ядро та засади майбутнього міжнародно-правового режиму військового ІІІ.

Для досягнення поставленої мети у дисертації визначено такі **основні завдання дослідження**:

1. Проаналізувати становлення інституту штучного інтелекту в міжнародному праві, визначити його міжгалузеву природу, основні доктринальні підходи до правового осмислення та співвідношення актів м'якого права, міжнародних стандартів, регіональних актів і чинних норм міжнародного права.

2. Дослідити штучний інтелект як технологію подвійного використання та з'ясувати, яким чином його цивільне, безпекове і військове застосування впливає на формування спеціальних міжнародно-правових вимог до відповідальності, людського контролю, управління даними, прозорості та життєвого циклу системи.

3. Систематизувати основні національні, регіональні та союзницькі моделі регулювання військового використання штучного інтелекту на прикладі США, європейських держав, КНР, Республіки Корея та НАТО, визначити їхні правові, інституційні й доктринальні особливості.

4. Виявити спільне нормативне ядро досліджених моделей військового ІІІ, зокрема вимоги законності, підзвітності, людського контролю, верифікації, валідації, аудиту, простежуваності, управління ризиками та правової експертизи протягом життєвого циклу системи.

5. Розкрити значення процесу REAIM як політико-експертного та проміжного нормативного середовища, у межах якого військовий ІІІ розглядається не лише через проблему летальних автономних систем озброєнь, а як ширший військовий домен, що охоплює системи підтримки прийняття рішень, алгоритмічну розвідку, кібероперації, автономні платформи, генеративний ІІІ та управління даними.

6. Обґрунтувати роль Організації Об'єднаних Націй у формуванні універсальних доктринальних основ міжнародно-правового регулювання військового ІІІ, зокрема через закріплення підходу, відповідно до якого військовий ІІІ не перебуває поза міжнародним правом, а його правова оцінка має охоплювати весь життєвий цикл системи.

7. Визначити основні проблеми подальшої юридизації військового ІІІ, пов'язані з відсутністю єдиного визначення автономних систем, складністю встановлення значущого людського контролю, розподілом відповідальності, участю приватного сектору, ризиками поширення технологій, кіберзагрозами та технологічною нерівністю держав.

8. Сформулювати науково обґрунтовані висновки щодо становлення майбутнього міжнародно-правового режиму військового ІІІ як багаторівневого процесу, що поєднує чинні норми міжнародного права, м'яке право, регіональні моделі, союзницькі стандарти, гуманітарно-правові обмеження, технічні процедури та універсальні доктринальні акти.

Методи дослідження. У дисертаційному дослідженні використано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, що забезпечили системність, об'єктивність та наукову обґрунтованість отриманих результатів, а також дозволили розкрити проблематику становлення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях у взаємозв'язку її теоретичних, нормативних, інституційних і прикладних аспектів.

Діалектичний метод використано для аналізу розвитку міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту як динамічного процесу, що формується під впливом технологічних, безпекових, гуманітарно-правових і політико-правових чинників.

Системний метод дав змогу розглянути військовий ІІІ як комплексний об'єкт міжнародно-правового регулювання, пов'язаний із міжнародним гуманітарним правом, міжнародною безпекою, міжнародним правом прав людини, контролем над озброєннями, кібербезпекою, відповідальністю держав і технічною стандартизацією.

Формально-юридичний метод використано для дослідження змісту норм міжнародного гуманітарного права, міжнародного права міжнародної безпеки, міжнародного права прав людини та положень про відповідальність держав у контексті використання штучного інтелекту у військових цілях. Застосування цього методу дало змогу здійснити юридично коректне тлумачення відповідних норм і встановити їх значення для правової оцінки систем військового ІІІ.

За допомогою порівняльно-правового методу проведено аналіз універсальних, регіональних, союзницьких і національних підходів до регулювання військового ІІІ. Це дозволило виявити спільні елементи відповідального використання таких систем, а також відмінності у підходах до людського контролю, аудиту, верифікації, валідації, підзвітності та управління ризиками.

Історико-правовий метод застосовано для дослідження еволюції міжнародно-правових підходів до регулювання нових засобів і методів ведення війни, починаючи від класичних норм міжнародного гуманітарного права до сучасних дискусій щодо автономних систем, алгоритмічного прийняття рішень і відповідального використання штучного інтелекту у військовій сфері.

Функціональний метод використано для аналізу практичного призначення правових гарантій, що мають супроводжувати життєвий цикл систем військового ІІІ. Зокрема, цей метод дав змогу оцінити роль правової експертизи, тестування, аудиту, документування, людського контролю та інституційного нагляду в забезпеченні відповідності таких систем вимогам міжнародного права.

Метод правового моделювання застосовано для формування авторської багаторівневої моделі міжнародно-правового регулювання військового ІІІ. Використання цього методу дозволило систематизувати нормативні, процедурні та інституційні елементи майбутнього режиму регулювання та визначити логіку їх взаємодії.

Метод аналізу регуляторної взаємодії використано для дослідження співвідношення різних рівнів правового регулювання військового ІІІ. Зазначений метод дозволив встановити точки перетину між чинним міжнародним правом, актами м'якого права, технічними стандартами, регіональними моделями, союзницькими документами та національними підходами. Його застосування дало змогу виявити прогалини, дублювання, колізії та зони підвищеного правового ризику, а також визначити, які процедурні гарантії мають бути вбудовані у життєвий цикл систем військового ІІІ.

Метод узагальнення та систематизації використано для формування висновків за результатами аналізу міжнародно-правових норм, доктрини, політико-правових документів і практики їх застосування. Завдяки цьому забезпечено логічну завершеність дослідження та послідовність викладення матеріалу.

Прогностичний метод дозволив сформулювати пропозиції щодо подальшого вдосконалення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях, зокрема щодо формування багаторівневої архітектури врядування, розвитку процедур правової експертизи, уточнення вимог до людського контролю, аудиту, простежуваності та підзвітності.

Сукупне використання зазначених методів забезпечило досягнення мети дослідження та дозволило сформувати цілісний науково-правовий підхід до становлення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях.

Наукова новизна дослідження. Подана до захисту дисертація є однією з перших у вітчизняній науці міжнародного права комплексних наукових праць, у якій досліджено становлення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях.

У роботі військовий ІІІ розглянуто не лише як технологічне явище, а як об'єкт міжнародно-правового врегулювання, що потребує поєднання чинних норм міжнародного права, актів м'якого права, регіональних моделей, союзницьких стандартів, технічних процедур і механізмів інституційного контролю.

У дисертаційному дослідженні сформульовано низку наукових положень, що виносяться на захист і стосуються передумов, змісту, етапів та особливостей формування міжнародно-правового режиму відповідального використання штучного інтелекту у військовій сфері.

Наукова новизна результатів визначена й обґрунтована у вступі та висновках до дисертаційної роботи. Основні наукові результати, що виносяться на захист, отримані дисертанткою особисто та є її власним науковим здобутком.

Під час роботи над дисертацією здобувачка опрацювала значний масив міжнародно-правових актів, політико-правових документів, доктринальних джерел, регіональних і союзницьких підходів, що підтверджує належну глибину проведеного дослідження.

Результати дисертаційного дослідження мають теоретичне і практичне значення та можуть бути використані у науково-дослідній, правотворчій, правозастосовній, освітній і міжнародно-експертній діяльності.

Уперше у вітчизняній науці міжнародного права:

Обґрунтовано концепцію становлення міжнародно-правового режиму військового ІІІ як багаторівневої системи, що поєднує чинне міжнародне право, акти м'якого права, регіональні моделі, союзницькі стандарти, технічні процедури та інституційний нагляд.

Визначено спільне нормативне ядро майбутнього міжнародно-правового режиму військового ІІІ, до якого належать правова експертиза, належний людський контроль, аудит, простежуваність, верифікація, валідація, управління ризиками, підзвітність і можливість встановлення відповідальності.

Розроблено авторську багаторівневу модель міжнародно-правового врегулювання військового ІІІ, яка дозволяє систематизувати універсальні, регіональні, союзницькі, національні, процедурні та технічні елементи регулювання.

Запропоновано підхід до правової оцінки систем військового ІІІ через їх життєвий цикл, що охоплює проектування, розроблення, навчання, тестування, правову експертизу, прийняття на озброєння, застосування, оновлення та виведення з експлуатації.

Сформульовано підхід до процедурного посилення чинного міжнародного права у сфері військового ІІІ без підміни його основних норм політичними деклараціями або технічними стандартами.

Обґрунтовано міжнародно-правове значення належного людського контролю як умови відповідального використання систем штучного інтелекту у військових цілях.

Визначено системний характер правових ризиків військового ІІІ, пов'язаних із автономністю окремих функцій, непрозорістю алгоритмічних рішень, якістю даних, кіберуразливістю, помилкою системи та складністю встановлення відповідальності.

Удосконалено:

Підходи до класифікації міжнародно-правових ризиків використання штучного інтелекту у військових цілях шляхом виокремлення нормативних, технічних, інституційних, операційних і відповідальних вимірів.

Доктринальні підходи до застосування статті 36 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій 1949 року щодо правової експертизи нових засобів і методів ведення війни, які містять елементи штучного інтелекту.

Підходи до визначення ролі верифікації, валідації, аудиту, простежуваності та управління ризиками у забезпеченні відповідності систем військового ІІІ вимогам міжнародного права.

Набули подальшого розвитку:

Наукові положення щодо співвідношення міжнародного гуманітарного права, міжнародного права прав людини, права міжнародної безпеки та відповідальності держав у контексті використання військового ІІІ.

Підходи до визначення міжнародно-правової відповідальності держав за застосування систем штучного інтелекту у військових цілях.

Ідеї щодо формування майбутнього міжнародно-правового режиму відповідального використання військового ІІІ через поєднання універсальних норм, політико-правових ініціатив, регіональних моделей, союзницьких стандартів і технічних процедур.

Загалом наукова новизна дослідження полягає у переході від фрагментарного розгляду військового ІІІ як технологічного явища до його комплексного міжнародно-правового осмислення як об'єкта багаторівневого врядування, що дозволяє сформулювати нові підходи до правової експертизи, людського контролю, аудиту, простежуваності, управління ризиками та відповідальності держав.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів Теоретичне значення одержаних результатів полягає у поглибленні наукових положень щодо становлення міжнародно-правового регулювання новітніх військових технологій, зокрема систем штучного інтелекту, автономних функцій і алгоритмічних засобів підтримки прийняття рішень.

Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання у науково-дослідній сфері для подальшого вивчення міжнародно-правового регулювання військового ІІІ, автономних систем, правової експертизи нових засобів і методів ведення війни та відповідальності держав.

У правотворчості результати можуть бути використані під час формування національних позицій, стратегій, доктринальних документів і пропозицій України в межах ООН, REAİM, НАТО, CCW та інших міжнародних форматів.

У правозастосовній діяльності вони можуть застосовуватися під час правової експертизи систем військового ІІІ, оцінки ризиків, визначення належного рівня людського контролю, аудиту, та підзвітності.

У навчальному процесі матеріали дослідження можуть бути використані під час підготовки курсів і навчальних матеріалів із міжнародного права, міжнародного гуманітарного права, міжнародної безпеки, права новітніх технологій та міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту.

Особистий внесок здобувача. Особистий внесок здобувачки полягає у самостійному формуванні концептуальних засад дослідження, розробленні авторської багаторівневої моделі міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях, визначенні спільного нормативного ядра майбутнього режиму військового ІІІ та обґрунтуванні процедурних гарантій його відповідального використання.

Усі наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані у дисертації, отримані здобувачкою особисто на основі комплексного аналізу міжнародно-правових норм, політико-правових документів, регіональних і союзницьких підходів та доктринальних джерел.

Запропоновані підходи до правової експертизи, людського контролю, аудиту, простежуваності, верифікації, валідації, управління ризиками та підзвітності систем військового ІІІ є результатом авторського наукового пошуку.

Апробація результатів Основні положення, теоретичні висновки та результати дисертаційного дослідження апробовано у процесі їх обговорення на засіданнях кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка та під час участі у наукових конференціях

Публікації. Основні результати дисертації, висновки та пропозиції відображено у 3 наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, та 1 стаття в зарубіжному науковому фаховому виданні Scopus Clio. Revista de Historia, Ciencias Humanas y Pensamiento Critico.

Список опублікованих праць за темою дисертації

*Статті у наукових фахових виданнях України:
(які входять до переліку МОН України)*

1. Деркач О.О. Міжнародний захист прав людини в умовах діджиталізації та розвитку штучного інтелекту: міжнародно-правові стандарти. Наукова публікація. 2024. № 4. DOI: 10.32782/2663-5666.2024.4.15.
2. Derkach O., Zabara I., Artificial intelligence: military challenges to international order and contours of international legal regulation. Actual problems of International Relations Vol. 1 No. 161. DOI: [10.17721/apmv.2024.161.1.109-114](https://doi.org/10.17721/apmv.2024.161.1.109-114)
3. Забара І.М. /Деркач О.О. Технології військового штучного інтелекту: сучасні міжнародно-правові напрямки наукових досліджень DOI [10.24144/2307-3322.2024.86.5.36](https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.5.36)

*Стаття в зарубіжному науковому фаховому виданні Scopus Clio.
Revista de Historia, Ciencias Humanas y Pensamiento Critico.*

1. Olena Derkach. The use of artificial intelligence for analysing the impact of Military Technical Cooperation on political alliance establishment in XX-XXI centuries DOI: [10.5281/ZENODO.15659390](https://doi.org/10.5281/ZENODO.15659390)

Тези наукових та науково-практичних конференцій

1. Derkach O.O. Artificial intelligence – analysis of the legal framework in the parallel civilian and military spheres. In: Current issues of the world economy and international economic relations: International scientific-practical conference, Uzhhorod, March 24–25, 2025. P. 259-262.
2. Деркач Олена. «Досвід міжнародного правового регулювання ШІ в Україні, як кандидата на вступ до ЄС.» Шевченківська весна. Штучний інтелект та міжнародні відносини: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, Київ, ННІ міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, 18 квітня 2025 року. С. 203–205/206.
3. Деркач О.О. «Штучний інтелект: європейські підходи до міжнародно-правового регулювання. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, 1 грудня 2023.»
4. . Олена ДЕРКАЧ. «Правові проблеми регулювання штучного інтелекту в збройних конфліктах.» Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції Інтернет речей: теоретико-правові та практичні аспекти впровадження в умовах європейської інтеграції. 5 травня 2023 року

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, та додатку №1 та додатку №2. Загальний обсяг роботи становить 186 сторінок друкованого тексту (без врахування списку використаних джерел та додатків).

Характеристика особистості здобувача. Олена ДЕРКАЧ народилась 16 вересня 1979 року. У 2013 році отримала диплом магістра за спеціальністю «Право» в Міжнародному Соломоновому Університеті.

Здобувачка зарекомендувала себе як висококваліфікований фахівець у сфері міжнародного права, який поєднує ґрунтовну теоретичну підготовку з активною практичною діяльністю. Її професійна діяльність охоплює як академічну, так і прикладну площину, що дозволяє ефективно інтегрувати наукові підходи у реальні правові та бізнес-процеси.

У науковій сфері здобувачка демонструє системне мислення, здатність до формування власних доктринальних підходів та високий рівень аналітичної культури. Її дослідження характеризуються концептуальною цілісністю, інноваційністю та прагненням до створення нових методологічних інструментів, що виходять за межі традиційних підходів міжнародного права. Здобувачка активно працює над розробленням авторських наукових концепцій, зокрема у міжнародно-правовому регулюванні використання штучного інтелекту у військовій сфері, що свідчить про її здатність до глибокого наукового узагальнення та критичного переосмислення існуючих доктрин.

Окремо слід відзначити високий рівень організаційних та лідерських якостей здобувачки. Вона бере участь у науково-освітніх і практичних проєктах, залучена до підготовки аналітичних матеріалів, освітніх програм.

Здобувачка характеризується високим рівнем відповідальності, працездатності та цілеспрямованості. Вона демонструє здатність працювати з великими обсягами інформації, систематизувати її та трансформувати у структуровані наукові результати. Водночас їй притаманні критичне мислення, відкритість до нових ідей та готовність до наукової дискусії, що є важливими рисами сучасного дослідника.

У цілому здобувачка справляє враження зрілого науковця, яка володіє необхідними знаннями, навичками та особистими якостями для подальшого розвитку у науковій та професійній діяльності, а також здатна робити вагомий внесок у розвиток міжнародного права.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури.

Рецензенти рекомендують: відповідно до пп.15,16 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022р. №44, *пропонується такий склад разової ради:*

Голова ради:

Марина МЕДВЕДЄВА, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Рецензенти:

Богдан КРИВОЛАПОВ, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного приватного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Марина ХМАРА, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного бізнесу Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Офіційні опоненти:

Іван АБЛАЗОВ, кандидат політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та стратегічних комунікацій, начальник першої кафедри Другого навчально наукового інституту воєнної академії імені Євгенія Березняка.

Олена БІСЮК, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри публічноправових дисциплін. Директор Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права, ПЗВО «Київський міжнародний університет».

Жоден із членів разової спеціальної вченої ради не має реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувачки **Олени ДЕРКАЧ** (зокрема, не є його близькою особою) та/або його наукового керівника.

У результаті попередньої експертизи дисертації Олени ДЕРКАЧ і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів дисертації Олени ДЕРКАЧ на тему: «Становлення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів, дисертація Олени ДЕРКАЧ відповідає спеціальності 293 «Міжнародне право» та вимогам **Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора**

філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. №261, пп.6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеню доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Олени ДЕРКАЧ на тему «Становлення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

4. Рекомендувати вченій раді Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

Марина МЕДВЕДЄВА, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Рецензенти:

Богдан КРИВОЛАПОВ, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного приватного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Марина ХМАРА, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного бізнесу Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Офіційні опоненти:

Іван АБЛАЗОВ, кандидат політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та стратегічних комунікацій, начальник першої кафедри Другого навчально наукового інституту воєнної академії імені Євгенія Березняка.

Олена БІСЮК, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри публічноправових дисциплін. Директор Навчально-наукового інституту

міжнародних відносин та права, ПЗВО «Київський міжнародний університет».

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Деркач Олени Олександрівни:

«За» - 12

«Проти» - немає

«Утримались» - немає

Презентація Деркач Олени Олександрівни на 14 стор. додається.

**Т.в.о директора Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка –
доктор економічних наук, професор**

Олена ПРИЯТЕЛЬЧУК

**Головуючий на засіданні –
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародного права
Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка**

Всеволод МИЦИК

Секретар засідання

Ірина СЕДА

Становлення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях

Здобувач: Олена ДЕРКАЧ

Науковий керівник: Ігор ЗАБАРА, доцент, к.ю.н.

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

- ШІ активно інтегрується у військове планування, розвідку, кібербезпеку, автономні системи та підтримку прийняття рішень;
- військове використання ШІ впливає на застосування сили, дотримання МГП, захист цивільних, відповідальність держав і контроль над озброєннями;
- чинне міжнародне право залишається застосовним, але потребує нових процедур реалізації;
- зокрема щодо людського контролю, аудиту, прозорості та управління ризиками;
- регулювання військового ШІ формується через поєднання національних, регіональних, союзницьких і універсальних підходів.

Дослідження спрямоване на визначення сучасних міжнародно-правових засад становлення регулювання військового ШІ.

ОБГРУНТУВАННЯ ФОРМУЛЮВАННЯ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

- військовий ШІ розглядається не як окрема технологія, а як об'єкт міжнародно-правового регулювання;
- акцент зроблено саме на процесі становлення регулювання, а не на вже завершеному правовому режимі;
- це дозволяє охопити soft law, національні моделі, регіональні підходи, стандарти НАТО, REAIM та ООН;
- військове використання ШІ потребує аналізу через категорії законності, відповідальності, людського контролю, аудиту, простежуваності та управління ризиками.

Назва теми відображає перехід від фрагментарного регулювання військового ШІ до формування багаторівневої міжнародно-правової архітектури його врядування.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Формування комплексного науково-правового підходу до становлення міжнародно-правового регулювання використання ШІ у військовій сфері

На основі аналізу:

- становлення інституту штучного інтелекту в міжнародному праві;
- національних, регіональних і союзницьких моделей регулювання військового ШІ;
- доктринальних підходів REAIM та ООН до військового використання ШІ.

З метою визначення:

- інституційних і нормативних особливостей регулювання військового ШІ;
- спільного нормативного ядра досліджених моделей;
- засад майбутнього міжнародно-правового режиму військового ШІ.

ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Проаналізувати становлення інституту штучного інтелекту в міжнародному праві та його міжгалузеву природу;
2. Дослідити ШІ як технологію подвійного використання у цивільному, безпековому та військовому вимірах;
3. Систематизувати американську, європейську, далекосхідну та натівську моделі регулювання військового ШІ;
4. Виявити спільне нормативне ядро регулювання: законність, підзвітність, людський контроль, V&V (верифікація та валідація), аудит, простежуваність і управління ризиками;
5. Розкрити значення REAIM та ООН у формуванні універсальних доктринальних засад військового ШІ;
6. Визначити міжнародно-правові проблеми подальшого використання військового ШІ, зокрема щодо автономності, відповідальності, приватного сектору, кіберризиків і технологічної нерівності;
7. Сформулювати пропозиції щодо розвитку майбутнього міжнародно-правового режиму військового ШІ.

ОБ'ЄКТ ТА ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Об'єкт дослідження:

- Міжнародно-правові відносини, що виникають у процесі розробки, регулювання, впровадження і використання технологій штучного інтелекту у військовій сфері.

У тому числі в умовах:

- Зростання автономності військових систем, алгоритмізації прийняття рішень, поєднання цивільного і військового використання ШІ, участі приватного сектору та ускладнення міжнародно-правового контролю.

Предмет дослідження:

норми, доктринальні підходи, інституційна практика та моделі міжнародно-правового регулювання військового ШІ у частині:

- відповідальності держав і суб'єктів, залучених до розробки та використання систем ШІ;
- забезпечення людського контролю, аудиту, простежуваності, V&V та управління ризиками;
- формування національних, регіональних, союзницьких і універсальних підходів до майбутнього правового режиму військового ШІ.

НАУКОВА НОВИЗНА ДОСЛІДЖЕННЯ (I)

Уперше обґрунтовано

1. Концепцію становлення інституту штучного інтелекту в міжнародному праві як міжгалузевого правового утворення, що формується через:
 - поєднання чинних норм міжнародного права, актів м'якого права, технічних стандартів і регіональних правових режимів;
 - взаємодію цивільного, безпекового та військового вимірів використання ШІ;
 - перехід від етичних принципів до процедур юридизації, зокрема оцінки ризиків, аудиту, людського контролю, відповідальності та міжнародної координації.
2. Створено науково-правову модель розуміння ШІ не як самостійного суб'єкта міжнародного права, а як комплексного об'єкта регулювання, що змінює механізми відповідальності, контролю та правової експертизи.

НАУКОВА НОВИЗНА ДОСЛІДЖЕННЯ (II)

3. Здійснено порівняльно-правову систематизацію моделей регулювання військового ШІ:
 - американської, що поєднує оборонну інноваційність, правову експертизу, тестування, відповідальне впровадження та союзницьку сумісність;
 - європейської, що ґрунтується на правах людини, верховенстві права, контролі високоризикових військових систем і процедурній підзвітності;
 - далекосхідної та натівської, у межах яких поєднуються державна технологічна стратегія, оборонна модернізація, людський контроль, міжнародна координація та стандарти відповідального використання.
4. Виявлено, що досліджені моделі не є тотожними, однак формують спільне нормативне ядро військового ШІ.

Обґрунтовано, що це ядро охоплює законність, підзвітність, людський контроль, V&V, аудит, прозорість, управління ризиками та правову експертизу протягом життєвого циклу системи.

НАУКОВА НОВИЗНА ДОСЛІДЖЕННЯ (III)

Удосконалено:

- науково-правове розуміння REAIM як проміжного нормативного середовища формування стандартів відповідального військового ШІ;
 - зокрема через перехід від проблематики ЛАСО до ширшого військового домену: систем підтримки прийняття рішень, алгоритмічної розвідки, кібероперацій, автономних платформ і генеративного ШІ;
- підхід до ролі ООН у формуванні універсальних доктринальних основ регулювання військового ШІ.

Набуло подальшого розвитку:

1. Положення про те, що військовий ШІ не перебуває поза міжнародним правом, а має оцінюватися через чинні норми МГП, міжнародної безпеки, прав людини та відповідальності держав;
2. Концепція майбутнього міжнародно-правового режиму військового ШІ як багаторівневої системи, що поєднує чинне право, soft law, регіональні моделі, союзницькі стандарти, технічні процедури та універсальні доктринальні акти.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

у науково-дослідній сфері:

- для подальшого дослідження міжнародно-правового регулювання новітніх військових технологій, автономних систем, військового ШІ та режимів відповідальності держав;

у правотворчості:

- для розроблення національних позицій, стратегій, доктринальних документів і пропозицій щодо участі держав у форматах ООН, REAIM, НАТО, CCW та інших міжнародних майданчиках;

у правозастосовній діяльності:

- для правової експертизи систем військового ШІ, оцінки ризиків, визначення вимог до людського контролю, аудиту, простежуваності, V&V та підзвітності;

у навчальному процесі:

- для підготовки навчальних матеріалів із міжнародного права, міжнародного гуманітарного права, міжнародної безпеки, права новітніх технологій і правового регулювання ШІ.

ВИСНОВКИ (I)

1. Штучний інтелект формується як міжгалузевий інститут міжнародного права.

Його регулювання розвивається на перетині прав людини, міжнародної безпеки, міжнародного гуманітарного права, кібербезпеки, відповідальності держав, технічних стандартів і актів м'якого права.

2. ШІ не набуває міжнародної правосуб'єктності.

Автономність алгоритмічних систем не створює для них статусу суб'єкта міжнародного права, однак ускладнює встановлення контролю, відповідальності та прийняття рішень.

3. Становлення регулювання ШІ відбувається традиційним шляхом, через поступове формування норм міжнародного права.

На сучасному етапі (2017-2026р.р.) етичні принципи, рекомендації, декларації та технічні стандарти поступово трансформуються у регіональні правові режими, процедурні вимоги та міжнародні доктринальні підходи.

ВИСНОВКИ (II)

4. ШІ має характер технології подвійного використання.

Одна технологічна основа може застосовуватися у цивільній, безпековій і військовій сферах, що потребує спеціального правового аналізу її призначення, ризиків і наслідків використання.

5. Військовий ШІ сьогодні вже не концентрується лише на летальних автономних системах озброєння.

Він охоплює системи підтримки прийняття рішень, алгоритмічну розвідку, кібероперації, автономні платформи, генеративний ШІ, управління даними та оперативний аналіз.

6. Правове регулювання військового ШІ має охоплювати весь життєвий цикл системи.

Юридично значущими є не лише момент застосування, а й розробка, навчання моделі, тестування, верифікація, валідація, допуск, експлуатація, аудит, оновлення і виведення системи з використання.

ВИСНОВКИ (III)

7. Систематизовано основні моделі регулювання військового ШІ.

- Американська модель орієнтована на оборонну інноваційність і правову експертизу.
- Європейська - на права людини, верховенство права і ризик-орієнтований підхід.
- Далекосхідна - на державну технологічну стратегію і безпекову модернізацію.
- Модель НАТО - на союзницьку сумісність і відповідальне використання.

8. Виявлено спільні правові підходи у досліджуваних моделях.

До них належать законність, підзвітність, значущий людський контроль, правова експертиза, V&V, аудит, простежуваність, документування та управління ризиками.

9. Спільне військове бачення запропоноване конференцією «REAIM», визначено як проміжне нормативне середовище.

Його значення полягає у формуванні спектру поглядів: від спільної термінології до концептального бачення, зокрема відповідального військового ШІ між державами, міжнародними організаціями, експертами, технологічними суб'єктами та безпековими інституціями.

ВИСНОВКИ (IV)

10. ООН узагальнело універсальні доктринальні основи регулювання військового ШІ.

Універсальний підхід полягає в тому, що військовий ШІ не перебуває поза міжнародним правом, а має оцінюватися через норми Статуту ООН, МГП, міжнародного права прав людини, відповідальності держав і контролю над озброєннями.

11. Майбутній міжнародно-правовий режим військового ШІ має формуватися як багаторівнева система.

На сьогодні бачення таке, що ця система повинна поєднувати чинне міжнародне право, soft law, регіональні моделі, союзницькі стандарти, технічні процедури, міжнародний нагляд і пропозиції щодо правової експертизи, людського контролю, аудиту, простежуваності та управління ризиками.